

Mbo-studenten kunnen een onderzoekende houding aanleren

Een onderzoekende houding helpt studenten een betere start te maken in het hbo. Een (aankomend) professional met een onderzoekende houding neemt niet klakkeloos aan wat collega's, media, of anderen zeggen; is nieuwsgierig naar achtergronden; pluist de situatie uit, en werkt volgens een plan. Kortom, iemand met een onderzoekende houding is K NAP: Kritisch, Nieuwsgierig, Analytisch en Planmatig. Mbo-docenten spelen een belangrijke rol in het aanleren van en oefenen met een onderzoekende houding van hun studenten. De Hogeschool van Amsterdam (HvA) heeft hiervoor een K NAP-training ontwikkeld. [MIEKE VAN DIEPEN, DANIEL VAN MIDDELKOOP, NAJAT BAY](#)

WAAROM EEN KNAP- TRAINING?

Steeds meer mensen studeren in het hbo, maar slechts iets meer dan de helft behaalt een hbo-diploma. Mbo-instromers struikelen vaker dan havisten en vwo'ers. Je zou kunnen denken dat zij minder aanleg hebben, maar zo simpel is het niet. Leerlingen krijgen in het (v)mbo niet dezelfde mogelijkheden om bepaalde competenties te ontwikkelen.

Mbo en hbo trekken steeds meer samen op om studenten beter voor te bereiden op het hoger onderwijs. Vaak worden programma's aangeboden waarin mbo-studenten alvast onderzoeksaspecten aanleren. Door de nadruk op 'droge' onderzoeksvaardigheden - denk aan literatuurver-

wijzingen volgens strikte (APA)regels - kunnen studenten de indruk krijgen dat onderzoek saai en ingewikkeld is. Tijdens de K NAP-training zochten we met elkaar naar manieren om meer nadruk te leggen op de onderzoekende houding.

WAT IS EEN ONDERZOEKENDE HOUDING?

In de literatuur bestaat geen eenduidige opvatting over wat een onderzoekende houding is. In studieboeken ligt de nadruk vooral op onderzoeksvaardigheden en niet op de onderzoekende houding zelf. Op basis van een metastudie van verschillende publicaties over onderzoekende houding zijn negen generieke kenmerken gedefinieerd. Wij hebben

deze ingedeeld in vier elementen: Kritisch, Nieuwsgierig, Analytisch, en Planmatig.

DE K VAN KRITISCH

Mensen met een kritische houding zijn bereid zich ergens in te verdiepen en eigen opvattingen ter discussie te stellen, vanuit een besef dat ze niet alles weten ('intellectuele bescheidenheid'). Ze waarderen andere standpunten, en komen zo tot afgewogen meningen en keuzes. Een kritische houding stimuleert het verwerven en verwerken van informatie.

De onderwijsaandacht voor kritisch denken is vaak impliciet. Docenten blijken behoefte te hebben aan explicitering, handvatten, voorbeelden en training. Tijdens de K NAP-training

K

kritisch

1. kritisch zijn (is het wel zo?, zaken in twijfel trekken).
2. bereid zijn tot perspectiefwisseling.
3. distantie nemen van routines (vraagtekens bij het vanzelfsprekende durven zetten, gebaande paden durven verlaten, eigen richting durven kiezen).

N

nieuwsgierig

4. nieuwsgierigheid (willen weten, je dingen afvragen).
5. een open houding (op zoek naar eigen vooronderstellingen, oordeel kunnen uitstellen).
6. willen begrijpen (tot inzicht willen komen, willen doorgronden).

A

analytisch

7. gerichtheid op zeker weten (goede bronnen willen gebruiken, nauwkeurig willen zijn).

P

planmatig

8. gerichtheid op bronnen (willen voortbouwen op eerdere opvattingen en ideeën).
9. willen delen met anderen (onderdeel willen zijn van leergemeenschappen).

hebben we aan de hand van de mbo-handreiking kritische denkvaardigheden in dialoog met elkaar ontdekt dat 'kritisch' samenhangt met nieuwsgierig zijn naar de ander, en dat er een spanningsveld zit tussen het houden aan regels enerzijds en het stimuleren van een kritische

houding anderzijds. De handreiking biedt concrete voorbeelden waarmee de docenten in de klas kunnen experimenteren.

DE N VAN NIEUWSGIERIG

Nieuwsgierigheid, of een 'wil tot weten', zorgt ervoor dat studenten

meer ontvankelijk worden om te leren. Nieuwsgierigheid bevorderen in de les is een startpunt voor het bereiken van andere doelen. Het vergroot de motivatie en verbetert het denk- en leerproces.

Nieuwsgierigheid van studenten begint bij docenten zelf. Tijdens de »

KNAP-training stond daarom onze eigen nieuwsgierigheid centraal. We oefenden met het Socratisch gesprek: stelden elkaar vragen zonder direct op zoek te gaan naar

EEN ONDERZOEKENDE HOUDING HELPT EEN BETERE START TE MAKEN IN HET HBO

antwoorden. We leerden van en met elkaar en wisselden ezelsbruggetjes uit zoals de 'OEN' (Open, Eerlijke Nieuwsgierige vragen) en 'NIVEA' (Niet Invullen Voor Een Ander). We ervoeren dat het stellen van open vragen vaak meer oplevert dan het geven van Oordelen, Mening en Adviezen ('laat OMA thuis'). We kregen inzicht in onze eigen (nieuwsgierige) houding en het belang hiervan voor ons onderwijs.

DE A VAN ANALYTISCH

Iemand met een analytische houding is gericht op zeker weten, wil goede bronnen gebruiken en nauwkeurig zijn. Wil iets 'ontrafelen' om het beter te begrijpen of doorgronden of om beter te kunnen handelen. Door zaken uit elkaar te halen en te ordenen ben je gericht op dieper inzicht en overzicht.

In de KNAP-training oefenden we met verschillende modellen zoals het Argumentatieschema van Toulmin (figuur 2). Hiermee kun je standpunten ontrafelen, door te benoemen en onderbouwen waar je je standpunt op baseert en wat dit standpunt rechtvaardigt. Ook gebruikten we een pattern writing sheet om context, probleem en oplossing te scheiden en terug te gaan naar de oorspronkelijke vraag: waarom doe ik

dit ook alweer? Deelnemers analyseerden zo hun eigen standpunten en patronen.

DE P VAN PLANMATIG

Iemand die planmatig werkt, bouwt voort op eerdere opvattingen en ideeën en wil zijn kennis en ervaringen delen met anderen. Iemand met een planmatige houding kiest bewust voor de mate waarin een nauwgezet plan noodzakelijk is; dus welke werkwijze past bij het doel en de omstandigheden? Of je ervoor kiest om met een kolenschop of met een pincet te werken, is afhankelijk van doel en omstandigheden.

Tijdens de K NAP-training stonden we stil bij het onderscheid tussen de vaardigheid en de houding. We wisselden manieren uit om studenten meer planmatig te laten werken maar realiseerden ons ook dat de ene manier van werken niet altijd beter is dan de andere. Je hoeft niet

ZAKEN UIT ELKAAR
HALEN EN ORDENEN
KAN LEIDEN TOT DIEPER
INZICHT EN OVERZICHT

altijd een stappenplan te volgen, niet iedereen gebruikt zijn agenda op dezelfde manier, of bereidt een (K NAP)-trainingsdag op dezelfde manier voor. Deelnemers ervoeren dat de eigen manier van planmatig werken niet altijd past bij doelen en omstandigheden van anderen.

OPBRENGSTEN

In de K NAP training zetten we in op drie soorten opbrengsten.

- Allereerst wilden we de deelnemers handvatten geven om studenten beter voor te bereiden

op de hbo-studie. Hiervoor behandelden we theorie en maakten we veel ruimte voor de praktijkkennis van deelnemers zelf: door ervaringen en good practices te delen en met elkaar na te denken over de toepassing in de eigen onderwijspraktijk. De deelnemers gaven in de evaluatie aan dat deze combinatie goed werkte en inspireerde. In toekomstige edities zou een extra bijeenkomst voor de vertaalslag naar de eigen onderwijsomgeving van toegevoegde waarde zijn.

- Ten tweede verkenden we wat een goede voorbereiding op het hbo eigenlijk inhoudt en wat dat vraagt van studenten en docenten. Via het socratisch gesprek wisselden we ideeën en perspectieven hierover uit. Deelnemers gaven aan dat dit gesprek ook met collega-docenten in de eigen instelling zou moeten worden gehouden.
- Ten derde wilden we de verbinding mbo-hbo versterken. Alle deelnemers gaven aan de samenwerking en uitwisseling van ervaringen prettig en zinvol te vinden. De onderlinge professionele dialoog kan -denken wij- breder ingezet worden om docenten in mbo en hbo gezamenlijk te laten reflecteren op de voorbereiding van studenten op het hbo.

Als we mbo-instromers beter willen voorbereiden op de overstap, is de ontwikkeling van een onderzoekende houding van groot belang. De gezamenlijke verkenning en concretisering van hoe we dit aan kunnen pakken vonden we inspirerend. Duidelijk werd dat de aspecten in elkaar overliepen: nieuwsgierig kan niet zonder kritisch, kritisch niet zonder analytisch, analytisch niet zonder planmatig. Daarom vormen ze ook samen één woord; K NAP is helemaal zo gek nog niet. ■

Samenwerkingsproject van twee lectoraten Hogeschool van Amsterdam

Onderzoekers van twee samenwerkende HuA-lectoraten begeleiden de K NAP training.

Het Lectoraat Teamprofessionalisering van de HuA onderzoekt en versterkt via actie-onderzoek het handelen van teams. Dat doen we via de professionele dialoog, die zich kenmerkt door gelijkwaardigheid tussen collega's en waarbij men ernaar streeft om de ander te begrijpen om zo het eigen begrip te verrijken.

Het Lectoraat Kansrijke Schoolloopbanen in een Diverse Stad onderzoekt schoolloopbanen in en op weg naar het hbo en ondersteunt praktijken die deze schoolloopbanen kunnen bevorderen. Een kansrijke schoolloopbaan is niet alleen afhankelijk van voldoende aanleg en inzet of motivatie.

Project 'Studeervaardigheden mbo – hbo'

In november 2018 startte de HuA het project 'Studeervaardigheden mbo – hbo'. De K NAP-training is onderdeel van het FBE StudentLab gericht op de professionalisering van mbo 4-collega's in het economisch domein.

Meer lezen en weten? We hebben een aantal bronnen verzameld op www.hva.nl/kansrijkeschoolloopbanen/projecten (klik op K NAP-training).

Of neem contact op: m.van.diepen@hva.nl of d.van.middelkoop@hva.nl.

DE AUTEURS ZIJN VERBONDEN AAN DE HOGESCHOOL VAN AMSTERDAM